

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ (підпис)
2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління місцевими фінансами»
на тему: «Податковий борг в Україні»

Виконавець:

студентка факультету фінансів
та банківської справи

Коваленко Анастасія Олександрівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н. доцент

Мартинюк Ірина Василівна _____
/підпис/

Одеса 2023

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ.....	6
1.1 Податковий борг: економічна сутність та види.....	6
1.2 Механізм державного управління податковим боргом.....	14
1.3 Нормативно-правове регулювання податкового боргу.....	20
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОГО БОРГУ В УКРАЇНІ 2018 - 2022 РР.....	29
2.1 Моніторинг стану податкового боргу в Україні, 2018-2022 рр.....	29
2.2 Оцінювання результативності управління податковим боргом в Україні у 2018-2022 роках.....	38
2.3 Прогнозування значення показника податкового боргу в Україні.....	46
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	50
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ.....	52
3.1 Зарубіжний досвід державного регулювання податковим боргом та можливості його адаптації в Україні.....	52
3.2 Напрями вдосконалення механізму державного регулювання податковим боргом.....	58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III	63
ВИСНОВОК.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

У сучасному світі першочерговим кроком досягнення добробуту у суспільстві у всьому світі є досягнення економічного добробуту певної країни. Найважливішою потребою сьогодення є досягнення та збереження збалансованості розвитку всіх підсистем суспільства та створення міцного економічного підґрунтя.

За всі часи незалежності України сфера податків завжди займала одне з ключових положень в економіці країни. На сьогодні більше 80% всіх надходжень держави складають податкові надходження. Отже, від вірної та грамотної податкової політики залежить економічний та соціальний добробут всієї держави.

Так певні прогалини та слабкі сторони податкової політики формують таке поняття як податковий борг. Нажаль, не всі платники є сімлінними та своєчасно і в повному обсязі виконують свої конституційні обов'язки щодо сплати податків та інших обов'язкових платежів. Ці явища також призводять до виникнення податкового боргу. Це явище негативно відображається на соціально-економічному розвитку держави в цілому.

На сьогодні дуже багато українських вчених проводять дослідження у розрізі податкового боргу. Маршалок Т.Я., Десятнюк О.М., Юр'єва О.І. досліджували сутність податкового контролю. Андрющенко І.Є. та Проскура К.П. вивчали міжнародний досвід механізму регулювання податкового боргу. А приділяли увагу проблематиці вивчення механізму регулювання такі вчені як Проноза П.В, Хомутенко А.В., Маршалок Т.Я, Десятнюк О.М., Швець Ю.О.

На жаль, незважаючи на неабияку зацікавленість вчених у дослідженні даного питання, на сьогодні існують певні суттєві прогалини у системі регулювання податковим боргом в Україні, які потребують нагального вирішення.

Метою роботи є оцінювання стану податкового боргу та розробка напрямів вдосконалення механізму його регулювання в Україні.

Для досягнення мети роботи було поставлено наступні **завдання**:

- розкрити економічну сутність та види податкового боргу;
- дослідити механізм державного регулювання податковим боргом;
- висвітлити нормативно-правове регулювання податкового боргу;
- здійснити моніторинг стану податкового боргу в Україні, 2018-2022 рр;
- спрогнозувати обсяги податкового боргу в Україні у 2023 році;
- дослідити досвід механізму регулювання податковим боргом у розвинених країнах світу та можливості його адаптації в Україні;
- запропонувати напрями вдосконалення регулювання податкового боргу з метою підвищення ефективності в Україні.

Об'єктом дослідження виступає податковий борг.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають між платниками податків та державою, в процесі формування та стягнення податкового боргу.

У роботі було використано такі основні **методи** макроекономічного аналізу: загальнонаукові методи для визначення сутності податкового боргу; статистичний метод, метод індукції та дедукції для проведення аналізу сучасного стану податкового боргу.

Інформаційною базою дослідження у кваліфікаційній роботі виступали законодавчі акти, основними з яких є: Податковий кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс про адміністративні правопорушення. Також були використані статистичні дані Державної казначейської служби України, сайти Державної митної служби та Державної податкової служби, Звіти Державної податкової служби України тощо.

Результати дослідження, що були проведені в кваліфікаційній роботі, викладені в науковій статті «Оцінювання сучасного стану податкового боргу в Україні», що була опублікована у збірнику статей кафедри фінансів.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел.

Загалом робота складається з 65 сторінок. Для дослідження наведеної проблеми у роботі використано 17 малюнків та 7 таблиць. Загальний обсяг використаних у роботі джерел склав 30.

ВИСНОВКИ

На сьогодні виникає практична необхідність у регулювання та здійснення контролю за погашенням та управлінням податковим боргом. Це зумовлено тим, що не всі платники є сімлінними та своєчасно і в повному обсязі виконують свої конституційні обов'язки щодо сплати податків. Що в свою чергу негативно відображається на соціально-економічному розвитку держави в цілому.

Перш за все про наявність проблем свідчать показники податкового боргу за останні роки. За даними яких податковий борг постійно зростає. Але за прогнозними даними у 2023 році податковий борг зменшиться майже на 20 млрд. грн, що матиме позитивний вплив.

У роботі було досліджено основні теоретичні аспекти податкового боргу. Податковий борг являє собою суму узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений ПКУ строк, та непогашеної пені, нарахованої у порядку, визначеному ПКУ.

Найважливішим кроком у дослідженні було вивчення нормативно-правової регулювання податковим боргом в Україні. Вивчення нормативно-правового забезпечення показало, що здійснення регулювання податковим боргом в Україні, визначення компетентностей контролюючих органів та регламентація їх діяльності регулюються такими законодавчими актами як: Податковий Кодекс України, Кодекс «Про адміністративні правопорушення», Кримінально-процесуальний Кодекс України, Господарчий Кодекс України, Кримінальний кодекс, Конституція України, Закони України, Накази Міністерства фінансів України, Постанови Кабінету міністрів України, Накази Державної податкової служби України, Листи Державної податкової служби України та інші.

Результати моніторингу стану податкового боргу в Україні у 2018 – 2022 роках показали, що на сьогодні показники податкового боргу є

доволі суттєвими. Так станом на 2022 рік податковий борг складає близька 3% від ВВП, що є доволі суттєвим значенням. Також отримані дані показали, що все ж таки є тенденції до покращення становища. Про що свідчать показники надходжень до державного бюджету у розрізі погашення податкового боргу.

Варто додати, що найбільшим важелем впливу на податковий борг є політичний стан в країні. Але варто додати, що податкові органи запроваджують заходи задля мінімізації податкового навантаження на платників податків в такі часи.

Було здійснено прогнозування обсягів податкового боргу у 2023 році. Отримані дані показали, що у загальній перспективі суми податкового боргу мають тенденцію до зменшення. Але варто звернути увагу, що через політичну та економічну нестабільність в Україні здійснені прогнози не можуть повною мірою продемонструвати реальні показники.

Дослідження зарубіжного досвіду здійснення податкового контролю на прикладі США та Японії продемонструвало, що найбільш ефективним при здійсненні регулювання є дотримання комплексного підходу та виховання довіри платників податків до контролюючих органів. На нашу думку, при впровадженні такого комплексного підходу в Україні можна досягнути максимальної ефективності.

Отже підсумовуючи, можемо сказати, що тільки кардинальні зміни у податковому законодавстві, зміна тактики взаємодії податкових органів із платниками податків, підвищення податкової свободи суб'єктів господарювання та ефективне впровадження заходів податкового контролю допоможе підвищити ефективність та зменшити податковий борг в Україні та вирішити проблемні питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головка О. Д. Податкова заборгованість / Головка О.Д. – Вісник податкової служби України. – 2007. – №1(41). – С.21-24
2. Тарасенко В. Стягнення (погашення) податкового боргу / В. Тарасенко // Вісник податкової служби України. – 2002. – № 33. – С. 34–37.
3. Десятнюк О. М. Управління податковим боргом : навчальний посібник / О. М. Десятнюк, Т. Я. Маршалок. – Тернопіль : Вектор. 2013. – 340 с.].
4. Долгий О. О. Оцінка податкового боргу: загальнодержавний та регіональний аспекти / О. О. Долгий // зб. матер. наук.-практ. конф. [Бюджетно-податкова політика: теорія, практика, проблеми]. – Ірпінь : Вид-во НАДПСУ, 2004. – С. 128-131.
5. Кучеров Й. Й. Налоговые преступления / Кучеров Й. Й. – М. : Учебно–консультационный центр «Юр. Инфор», 1997. – 215 с.
6. Яковлева А. М. Основні причини виникнення податкового боргу / А. М. Яковлева // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 228–233. 14. Яковлева А. М. Податковий борг: економічний зміст і дискусійні питання / А. М. Яковлева // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 230-234.].

7. Податковий кодекс України: Закон України від 02.10.2010 р. № 2755 – VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13 – 14. №15 – 16. № 17. Ст. 112.
8. Тимченко О. Податковий борг в Україні : мінімізація ризиків та ефективність менеджменту : автореф. дис... док. екон. наук : 08.00.08 / О. Тимченко ; КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 37 с
9. Славянская В. О некоторых вопросах налоговой задолженности и налоговой недоимки / В. Славянская // Вестник Ростовского государственного экономического университета. – 2015. – № 4(52). – С. 151–158.
10. Бортняк В. Проблемні питання трактування поняття податкового боргу / В. Бортняк // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4(24). – С. 310–313.
11. Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2022 №220 "Про затвердження Порядку списання безнадійного податкового боргу платників податків" URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/nakazi/77572.html>
12. Закону України від 13 травня 2020 року № №591-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню

коронавірусної хвороби (COVID-19)» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-20#Text>

13. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління / О. В. Радченко // Держава та регіони : наук.-вироб. журн. – 2009. – № 3. – С. 64–69.

14. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>

15. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

17. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

18. Звіт Державної фіскальної служби України на 2018 рік. URL: <file:///C:/Users/user/Desktop/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%202018.pdf>

19. Звіт Державної фіскальної служби України на 2017 рік. URL: <file:///C:/Users/user/Desktop/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%202017.PDF>

20. Тарасенко В. Обмін досвідом з питання стягнення податкових боргів / В. Тарасенко, Я. Мороз // Вісник податкової служби України. – 2013. – № 29. – С. 38–43.

21. Угрын В.В. Мировой опыт эффективного обеспечения минимизации налогового долга и возможности его применения в Украине / В.В. Угрын, М.М. Фильо // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2015. – № 5. – Ч. I. – С. 218–223.

22. Економічний вісник URL:
https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/166.pdf

23. Working Smarter in Tax Debt Management : scoping document. – OECD : OECD Publishing, 2013. – 16 p.

24. Заходи щодо забезпечення більш сумлінного виконання податкових зобов'язань великими платниками податків. Аналіз досвіду різних країн / Уклад. і гол. ред. К. Байєр; Міжнародний валютний фонд. — Вашингтон, 2002. — 82 с

25. Вісник «Економічна наука» URL:
http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/3.pdf

26.http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2018/2018_3_1/jrn/pdf/26.pdf